

Röda näsor i kampen mot hiv

Akrobatik och röda näsor, det är scouternas nya verktyg mot hiv i Rwanda. I samarbete med svenska clownar får barn leka lekar med en djupare mening och hitta glädjen även när det är som mörkast.

— **TAM TAM! ROPAR LEDAREN PAULINE** Uwabawulimwijuru.

– Bombe! svarar barnen. Ropen härmar en trumma.” Uppvärmningen” inför dagens workshop fortsätter med olika rytmiska ramsor. Ner på huk, upp och stå, spring åt ena hållet – och vänd åt andra hållet. Fniss och skratt. Och nu ska här flygas! Ett barn i taget får lägga sig ner på marken, medan de andra tillsammans ska lyfta personen. Långsamt, långsamt lyfts en efter en upp i luften, för att tryggt vila på de andras händer. Alla vill prova och ledarna får ibland lugna ner barnen – det är viktigt med koncentration för att skapa tillit.

– Vad kan man lära sig av den här leken, undrar Pauline när alla har fått flyga.

– Att man kan lita på sina vänner, att de inte ska döda en, svarar en pojke.

MITT I LEKEN OCH SKRATTEN FINNS allvaret. Temat för workshoppen är hiv, men sättet att närma sig ämnet är annorlunda. Istället för föreläsningar får barnen jonglera, göra roliga grimaser, leka, stå i pyramid. Här har hela kroppen fått vara med och uppleva starkt självkänsla, tillit, att sätta gränser. Svenska Clownar utan Gränser har utbildat ledare från scoutorganisationerna i Rwanda, och dessa ledare har i sin tur sedan hållit i kurser för ett fyrtiotal barn.

– Vi vill att barnen ska säga ja till livet, berättar Rebecca Westholm, en av de fyra svenska clownerna. Men att säga ja innebär också ibland att man måste säga nej, kanske till att ha sex utan kondom.

På avslutningsdagen får barnen själva göra små föreställningar. Det blir någon rap, en grupp ställer sig i pyramid. Och alla grupper gör var sin pjäs på temat hiv. Det tisslas och tasslas, så spelas dramat upp: Mamman och pappan kommer hem sent på kvällen, fulla. Barnen gråter, och en av flickorna smiter ut på stan, till baren. Där

blir hon uppraggad av en äldre kille som ger henne öl, har sex med henne – och smittar henne med hiv.

Det är dramatik på hög nivå. Jag kommer på mig själv med att småle åt barnens skildringar. Men så viskar min tolk Benitha:

– Det här är barnens verklighet. Att föräldrarna dricker och att hiv sprids så där, det kan de känna igen sig i.

Det visar sig att alla barnen själva valt att ta upp alkoholen i sina små pjäser; för dem är det en självklarhet att alkohol har ett starkt samband med hiv. Ett samband som även forskare konstaterat med hjälp av omfattande fallstudier och rapporter. Barnen behövde bara öppna ögonen och titta i sin närhet.

– Vi har lärt oss att kämpa mot hiv men framförallt mot alkohol, tycker nioårige Salus Niyonkuru. Men allra roligast var akrobatiken!

DET VERKAR SOM ATT ETT AV MÅLEN med projektet är uppnått. *Glädje* var det som scoutorganisationen i grannlandet Burundi efterlyste i något projekt, de hade fått nog av sorg och krig. Via ett samarbete med såväl scouterna i Rwanda som med svenska Nykterhetsrörelsens Scoutförbund arbetades projektet fram tillsammans med Clownar utan Gränser. Lek och humor blir till verktyg för att närma sig de allra svåraste frågorna.

– Det är bra att kunna leka och skratta för att jobba med de problem som vi har i samhället, som hiv och alkohol.

Det menar Prosper Icoyitungiye, scout från Burundi som även han har utbildats till ledare i ”clown-metoden”. Efter en

dryg veckas workshop i Bujumbura är han entusiastisk över sättet att jobba på.

– I skolan får barnen information i lektionsform där de antecknar. Men på vår workshop lärde de sig om hiv på ett annat sätt och de hade inte tråkigt, säger Prosper.

Men det första intrycket av de svenska clownerna och deras sätt att jobba var minst sagt frå-

Hiv och alkohol

– Sambanden mellan alkohol och sexuellt riskbeteende är glasklara, säger alkoholforskaren Neo Morojole från *Medical Research Council* i Kapstaden, Sydafrika. Hon menar att förändrade dryckesmönster i Afrika även påverkar spridningen av hiv. Sommaren 2008 samlades forskare från åtta länder i Kapstaden kring temat alkoholens roll vid spridningen av hiv. Utifrån en mängd studier världen över kan man konstatera att det finns många kopplingar mellan alkoholkonsumtion och riskfyllt sex. En 20-årig studie i Uganda visar bland annat att om både kvinnan och mannen varit berusade då de hade sex ökade hivrisken för kvinnorna med 82 procent. Det finns också övertygande evidens för att alkohol förvärrar sjukdomsförloppet för hiv.

Källa: Hiv och alkohol, IOGT-NTO-rörelsens Internationella Institut 2008

Triphine Uwamariya, Nandi Vileika, Pauline Uwabawulimwijuru och Vivens Ingabire tar skattet till hjälp för att prata om svåra frågor.

Foto: Helena Karlsson

gande. "Har de kommit hela vägen från Sverige för att göra detta?" undrade scouterna, som fick se de fyra svenska clownernas presentationsshow.

– Ja, de var knäppa, skrattar Sonia Umugwaneza, ledare från flickscouterna i Rwanda.

Men efter ett tag insåg ledarna att bakom det annorlunda arbetssättet fanns det en mening. Det nya var att ta sig tid att reflektera över vad man kunde lära sig av leken.

Organisationer som scouterna spelar en viktig roll i Rwanda, inte minst i arbetet med att skapa försoning. På varje läger tar man upp försoning och konfliktlösning – förhoppningsvis blir det svårare att döda varandra i framtiden om man också lekt och lagat mat tillsammans. Men som om det inte vore nog med att bygga upp landet efter folkmordet 1994 har Rwanda även drabbats av en hivepidemi.

I DET HÖGLÄNTA BURERA-DISTRIKTET, i gränstrakterna till Uganda, sprids hiv inte minst av chaufförer som kör mellan de båda länderna, stannar till på en bar, tar några Primusöl och sen struntar i kondomen när de går till sängs med någon kvinna.

I det fattiga Burera låg hivspridningen på två procent för tre år sedan.

– Nu är den nere i 1,5 procent, säger Vincent Ntwzimana som är ansvarig för sociala frågor i distriktet.

Han berättar att även i övriga landet har förekomsten av hiv sjunkit, från nio procent 1990 är den idag i snitt nere i drygt tre procent. Vincent Ntwzimana menar att Rwanda från början valt att tala öppet om hiv och aids, och hur man kan skydda sig. President Kagame tar upp frågan i varje tal. Budskapet går ut på att avstå från sex, att vara trogen och att använda kondom. Men sambandet som barnen på workshopen ser så tydligt, att hiv änger ihop med folks drickande, det är inget som uppmärksamats i några kampanjer ännu.

Kanske kan scouternas och clownernas workshop bidra till att fler barn går vidare ut i livet med mer styrka och fler möjligheter att sätta de gränser som behövs för att hejda hivepidemin. Men också med ett minne av känslan av att tryggt vila på sina vänners armar, högt upp i luften.

HELENA KARLSSON

Mer om Clowner Utan Gränser: www.skraatt.nu